

УДК 341.655

Радик В. В.

radikvasyl@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1237-2982,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СТРАТЕГІЇ ПІДСАНКЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ СПЕЦІАЛЬНИМ ОБМЕЖУВАЛЬНИМ ЗАХОДАМ

Анотація. Зіткнувшись із незаконними чи небажаними діями іноземних об'єктів або держав, країна може вирішити запровадити спеціальні обмежувальні заходи, щоб вплинути на об'єкт та зумовити позитивну зміну поведінки. Втім, стримуючий ефект санкцій може бути частково знижений підсанкційними об'єктами через використання стратегій протидії. Відповідно накладачі санкцій змушені враховувати такі стратегії для забезпечення ефективності санкцій. Стаття присвячена стратегічним аспектам поведінки об'єктів санкцій у частині протидії спеціальним обмежувальним заходам, які до них застосовані. Розглянуто їхні основні реакції на накладення санкцій, а саме задоволення вимог накладача, обхід санкцій та підрив санкцій. Обхід санкцій визначено як проведення заборонених торговельних чи фінансових відносин між об'єктом санкцій та накладачем. Розрізнено внутрішній обхід санкцій, коли фірма накладача свідомо бере участь у таких відносинах, та зовнішній обхід, коли об'єкт санкцій обманом приховує свій підсанкційний статус. Використовуючи положення економічної теорії злочинів і покарань, описано поведінку об'єктів санкцій та виведено умови вибору стратегії протидії з урахуванням поточного рівня санкційного тиску, його необхідного рівня та витрат на обхід санкцій. Наведено деякі контрстратегії, які накладач може використовувати у відповідь на відмову об'єкта задовольнити його вимоги. Припускаючи, що різні види підсанкційних об'єктів мають власні схильності у виборі стратегії протидії спеціальним обмежувальним заходам, описано деякі особливості такого вибору серед об'єктів, діяльність яких пов'язана з корупцією, порушенням прав людини, наркоторгівлею та іншими видами незаконної торгівлі, торгівлею зброєю, тероризмом/кібертероризмом, а також недемократичними режимами влади та ініціаторами чи добровільними учасниками збройного конфлікту. Особливу увагу приділено поведінці підсанкційних країн та відзначено їхні широкі можливості в протидії санкціям. Результати дослідження поглиблюють наше розуміння поведінки злочинців, щодо яких застосовано міжнародні санкції, та корисні для державних органів у сфері санкційного контролю та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: санкції, обхід санкцій, підрив санкцій, підсанкційні об'єкти, спеціальні обмежувальні заходи.

Radyk Vasyl

radikvasyl@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1237-2982,

Postgraduate, Lviv National University of Ivan Franko, Lviv

SANCTIONED ENTITIES' STRATEGIES FOR COUNTERING SPECIAL RESTRICTIVE MEASURES

Abstract. When met with unlawful or undesirable actions by foreign entities or states, a country may decide to impose special restrictive measures so as to coerce a positive change in behavior. Nevertheless, the constraining effect of sanctions may be partly reduced by sanctioned entities by adhering to a countering strategy. Senders thus are forced to account for such strategies to ensure effec-

© Радик В.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

tiveness of sanctions. The article is devoted to the strategic aspects of sanctioned entities' behavior when countering special restrictive measures imposed on them. We cover their main responses when met with sanctions, including compliance with sanctions sender's demands, sanctions evasion and sanctions busting. We define sanctions evasion as conduction of prohibited trade or financial relations between the target and the sanctioning state, distinguishing between internal evasion, when the sender's firm knowingly engages in this relation, and external evasion, when the target uses deception to conceal themselves. We extend the economic theory of crime and punishment for the behavior of sanctioned entities and use it to derive the conditions for choosing the countering strategy based on the current level of sanctions pressure, its necessary level and evasion costs. We also mention some of the counterstrategies the senders may employ when sanctioned entities refuse to comply. We assume different types of sanctioned entities have different preferences in choosing the strategy for countering special restrictive measures, and so discuss some of the peculiarities related to such choice across entities sanctioned for corruption, human rights violations, drug trafficking and other illegal trade, weapons proliferation, terrorism/cyberterrorism, undemocratic states and initiators or voluntary participants of an armed conflict. We pay special attention to the behaviour of sanctioned states, noting their vast options in countering sanctions. We believe the results of the study deepen our understanding of the criminals' behavior under international sanctions and are useful for government agencies in the field of sanctions control and companies involved in international trade.

Keywords: sanctions, sanctions evasion, sanctions busting, sanctioned entities, special restrictive measures.

JEL Classification: F51, K42

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2026-48-12>

Постановка проблеми. Санкції як інструмент впливу можуть використовуватися не лише щодо країн, у вигляді комплексних чи секторальних обмежень, але й щодо фізичних та юридичних осіб, які проводять незаконну чи іншу небажану діяльність та перебувають поза межами національної юрисдикції країни-накладача санкцій. Такі персональні спеціальні обмежувальні заходи набули значного поширення у світі протягом останніх десятиліть, адже дають змогу прямо таргетувати причетних до протиправного діяння осіб, членів організованих злочинних груп чи терористичних організацій тощо.

Зіткнувшись з обмеженнями, підсанкційні об'єкти можуть як змінити небажану поведінку, так і продовжити її в нових умовах, намагаючись обмежити вплив санкцій із метою досягнення своїх цілей. Відповідно, для забезпечення належної ефективності санкцій, країнам-накладачам доцільно враховувати стратегії реакції об'єктів санкцій та розробляти власні контрстратегії, у тому числі зважаючи на схильності до вибору стратегій різними видами підсанкційних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання криміналізації обходу санкцій у контексті законодавства України досліджують М. Рубашенко та А. Климосюк [1].

Б. Р. Ерлі [4, с. 172] розглядає чотири сфери обходу та підриву санкцій, а саме торгівля, інвестиції, фінансова допомога та приватні перекази.

Підрив санкцій як чинник впливу на ефективність санкцій розглядає Ф. Джумеллі [6, с. 216]. Автор зауважує участь країн Центральної Азії, Туреччини, Китаю та Індії в підриві санкцій, у тому числі щодо росії після лютого 2022 року.

Дж. Гутманн, М. Нойенкірх і Ф. Ноймаєр [8, с. 134, 149–150] знаходять, що Китай часто бере участь у підриві санкцій ЄС та США щодо інших країн, наприклад збільшуючи експорт товарів першої необхідності та обсяги торгівлі сировиною з підсанкційними об'єктами. Підрив санкцій Китаєм спостерігається і щодо санкцій на росію після повномасштабного вторгнення в Україну, зокрема через збільшення обсягів купівлі нафти.

Дж. В. Гастінгс [9] описує методи обходу санкцій, які використовуються Північною Кореєю для протидії санкціям Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

К. Мертенс [10, с. 5–6] виділяє три основні механізми протидії впливу санкцій: підрив санкцій, фінансова допомога від третіх країн та збільшення запозичень на внутрішньому чи міжнародному ринках капіталів.

Дж. Вальтерскірхен, Г. Манготт та К. Венд [11, с. 47–54] досліджують заходи Ірану, Північної Кореї та Росії щодо протидії санкціям, зокрема диверсифікація національної економіки та імпортозаміщення, приватизація, переміщення міжнародної торгівлі та незаконна діяльність.

Отже, хоча методи обходу та факти підриву санкцій у контексті протидії спеціальним обмежувальним заходам із боку підсанкційних країн активно досліджуються науковцями, недостатньо уваги приділено поведінковим аспектам об'єктів санкцій, відмінних від країн, у виборі їхньої стратегії протидії.

Постановка завдання. Метою статті є розглянути види стратегій реакції підсанкційних об'єктів у відповідь на накладені санкції та визначити особливості вибору стратегій протидії для різних видів об'єктів санкцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними стратегіями реакції підсанкційних об'єктів у відповідь на накладення санкцій є [9, с. 2]:

1. Припинення небажаної діяльності та задоволення вимог накладача санкцій із метою делістингу та зняття санкційних обмежень.

2. Обхід санкцій – продовження діяльності в країні-накладачі санкцій.

3. Продовження діяльності в країнах, що не підтримали санкційні заходи (підрив санкцій) чи у власній країні.

Використовуючи положення економічної теорії злочинів і покарань [3], ми можемо припустити, що перша стратегія реакції характерна для раціональних об'єктів санкцій, коли вигоди від досягнення їхніх цілей нижчі, або оцінюються ними нижче, ніж втрати чи очікувані втрати від накладених обмежень. Однак для неекономічних цілей підсанкційні об'єкти можуть бути готові на певні втрати задля одержання, наприклад, політичних чи воєнних переваг, вигоди від яких важко оцінити, або переоцінюються, що веде до ірраціонального вибору поведінки.

Нехай r – поточний рівень санкційного тиску як обсяг втрат об'єкта санкцій. Тоді r^* такий рівень санкційного тиску, за якого очікувана вигода (EV) дорівнює нулю, тобто будь-які переваги від протиправної діяльності повністю нівелюються санкціями. Коли рівень санкцій більший за теоретично необхідний, раціональний об'єкт припинить небажану поведінку. Умова вибору цієї стратегії виглядає так:

$$EV(r^*) = 0 \\ r > r^*$$

З боку накладачів санкцій важливо визначити необхідний рівень санкційного тиску для досягнення цілі санкційної політики, а у разі ірраціональних об'єктів санкцій – забезпечити максимальне обмеження необхідних для їхньої діяльності ресурсів.

Друга і третя стратегії характерні, коли поточний рівень санкцій нижчий за необхідний. Ми визначаємо обхід санкцій як відносини підсанкційного об'єкта із суб'єктом реалізації санкцій накладача, які порушують встановлені обмеження, незалежно від того чи останньому відомо підсанкційний статус об'єкта (внутрішній обхід), чи такий статус приховано, використовуючи методи обману (зовнішній обхід). У разі вибору другої стратегії об'єкт додатково враховує витрати на здійснення обходу санкцій, а отже більш схильний до вибору цієї стратегії, якщо підприємства країни-накладача санкцій самі готові продовжити ділові відносини з об'єктом, тобто наявні можливості внутрішнього обходу санкцій наприклад суб'єкти господарювання високо оцінюють власні від цього вигоди, через високу дохідність у поєднанні з низькою ефективністю виявлення санкційних правопорушень чи низький рівень можливого покарання [5, с. 784] та беруть на себе витрати з організації обходу санкцій. Якщо підприємства відмовляються від підтримання відносин із підсанкційним об'єктом, то він, зі свого боку, може спробувати методи зовнішнього обходу, коли підсанкційний статус приховується для створення образу звичайного бізнесу. Відповідно контрстратегія полягає в забезпеченні ефективності національних систем санкційного контролю, зокрема виявлення порушень санкційного законодавства, розслідування методів зовнішнього обходу санкцій і розроблення рекомендацій для суб'єктів реалізації санкцій щодо протидії таким методам. Нехай e вартість обходу санкцій. Тоді умова вибору цієї стратегії виглядатиме таким чином:

$$r + e < r^*$$

Коли витрати на створення зовнішньої схеми обходу санкцій занадто високі, об'єкт змушений припинити діяльність у країні-накладачі санкцій, однак продовжить її у власній чи третій країні. Ми визначаємо підрив санкцій як дії об'єкта, що перебуває під санкціями однієї країни, щодо встановлення чи підтримання ділових відносин із третіми країнами, які не визначають його

як підсанкційний, тобто не кооперують у цьому санкційному заході. Вартість підриву санкцій для об'єкта проявляється як через гірші умови торгівлі [5, с. 784], так і через витрати на її переміщення. У такому разі накладачам санкцій важливо залучити якомога більше країн до санкційних зусиль, попередивши їхню участь у підриві санкцій. Це може бути забезпечено як дипломатичними зусиллями, так і через використання засобів економічного впливу, наприклад, другорядних санкцій. Умова вибору стратегії має такий вигляд:

$$\begin{cases} r + e > r^* \\ r < r^* \end{cases} \Rightarrow e > r^* - r$$

На нашу думку, особливості вибору стратегії протидії санкціям залежать від виду об'єкта санкцій, що відображає ціль його напряду діяльності та причини визнання його поведінки небажаною:

1. Корупціонери значні суми злочинних доходів, одержані в результаті хабарництва, зазвичай виводяться за межі країни, у тому числі з використанням методів приховування власництва. Частина коштів продовжується використовуватися в країні, доки це можливо.

2. Порушення прав людини зазвичай підтримується режимом влади, а тому без проведення змін керівництвом держави об'єкт може вільно продовжувати діяльність у межах власної країни.

3. Наркоторгівля чи інші види незаконної торгівлі метою діяльності є одержання прибутку, а тому обхід санкцій переважно вигідний лише для великих організацій. Санкційний лістинг дрібних учасників зумовить припинення їхньої діяльності, однак може зашкодити проведенню розслідування правоохоронними органами та потенційному затриманню. Відповідно санкції зазвичай використовуються для боротьби з організованими групами через таргетування їхнього лідерського складу, затримання якого важко досягнути. Переміщення торгівлі до інших країн може бути ускладнене необхідністю налагодження нових зв'язків та конкуренцією з боку місцевих злочинних організацій, а тому здійснюється рідко.

4. Торгівля зброєю на відміну від інших видів незаконної торгівлі, торгівля зброєю є не лише високоприбутковою, а тому обхід санкцій часто вигідний, але, окрім доходу, може мати за мету дестабілізацію країни чи її частини через підтримання збройного конфлікту, злочинних чи терористичних організацій тощо. У такому разі об'єкт санкцій, залучивши фінансові ресурси

зацікавленої держави продовжить свою діяльність, навіть коли вартість обходу є високою.

5. Тероризм/кібертероризм діяльність спрямована на іноземні країни та часто вмотивована особистими переконаннями учасників, а тому спроби обходу санкцій високоюмовірні, особливо у разі фінансової підтримки державними органами країни розташування підсанкційного об'єкта, або зацікавленими третіми країнами. Хакерські атаки можуть бути реалізовані віддалено та порівняно анонімно, що ускладнює ефективне використання санкцій, адже об'єкт, окрім спрямування хакерської діяльності, може не мати інших зв'язків із країною-накладачем.

6. Недемократичні режими влади, ініціатори чи добровільні учасники збройного конфлікту між країнами об'єктом санкцій є країна, а тому можливий широкий вибір стратегій протидії санкціям та їхнє поєднання. Навіть коли обмежувальні заходи спрямовані на країну, то для недемократичних режимів, де суспільство має обмежені можливості впливу на державні органи влади, керівництво оцінюватиме власні втрати і вигоди, замість загальнонаціональних. Використання секторальних і комплексних санкцій все-одно є доцільним, адже дає змогу обмежити державні фінансові ресурси, як через вплив на державні підприємства, так і зменшення доходів і податкових платежів до бюджету суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності приватної форми власності та доступу до ресурсів для національної економіки загалом. Прийнявши рішення про продовження небажаної діяльності, країна, одночасно зі структурною перебудовою економіки для зменшення імпортозалежності через налагодження виробництва замінників, шукатиме альтернативні ринки збуту, поставальників та ринки капіталу серед країн, що не підтримали санкційні заходи. Для експорту важкозамінних товарів можуть бути наявні можливості внутрішнього обходу, як і для імпорту деяких товарів, наприклад коли частка іноземної компанії на ринку країни-об'єкта є високою [2, с. 146]. Методи зовнішнього обходу використовуватимуться для імпорту важкозамінних товарів. Громадяни підсанкційної країни, які контролюють суб'єктів господарювання за кордоном, спробують приховати своє власництво, у тому числі через фіктивний продаж компанії, наприклад з відтермінуванням платежу та умовою зворотного продажу в майбутньому [7, с. 4].

Узагальнення особливостей вибору стратегії протидії санкціям залежно від виду підсанкційного об'єкта наведено в табл. 1.

Основні стратегії протидії санкціям різних видів підсанкційних об'єктів

Вид об'єкта	Основна стратегія	Пояснення
1. Корупціонери	Підрив	Виведення капіталу за межі країни, у т.ч. через приховування власності.
2. Порушення прав людини	Підрив	Особливо у разі підтримання органами державної влади.
3. Наркаторгівля чи інші види незаконної торгівлі	Задоволення вимог, Обхід	Залежно від організаційної структури: – Задоволення вимог у разі індивідуальних осіб; – Обхід у разі великих організацій.
4. Торгівля зброєю	Обхід	Обхід, особливо якщо підтримується органами державної влади.
5. Тероризм / кібертероризм	Обхід	Обхід, особливо якщо підтримується органами державної влади.
6. Недемократичні режими влади, збройні конфлікти між країнами	Задоволення вимог, Обхід, Підрив	Обхід – зовнішній обхід для імпорту важкозамінних товарів, внутрішній обхід для експорту важкозамінних товарів. Підрив – експорт та імпорт звичайних товарів; одержання фінансової допомоги, залучення фінансових ресурсів, структурна перебудова економіки.

Джерело: складено автором

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Спеціальні обмежувальні заходи створюють перешкоди для проведення небажаної чи незаконної діяльності фізичними і юридичними особами, організаціями та країнами. Втім, об'єкти санкцій, у відповідь на такі обмеження, можуть як задовольнити вимоги країни-накладача, так і протидіяти санкціям. Стратегії реакції підсанкційних об'єктів залежать від виду об'єкта та його оцінки вигід і втрат від продовження небажаної діяльності. Так, коли втрати занадто високі, об'єкт припинить небажану поведінку, а коли вигоди переважають спробує стратегії обходу чи підриву санкцій.

Ми визначаємо, що обхід санкцій є основною стратегією протидії для об'єктів санкцій, що провадять діяльність із наркаторгівлі чи інших видів незаконної торгівлі, торгівлі зброєю, тероризму та кібертероризму. Водночас корупціонери та суб'єкти порушення прав людини зазвичай використовують стратегію підриву санкцій, у т.ч. через продовження діяльності в межах власної країни. Підсанкційні країни ж поєднують стратегії обходу та підриву, а також проводять структурну перебудову національної економіки. Зі свого боку країни-накладачі санкцій повинні враховувати вибір об'єктом стратегії протидії для розроблення ефективних контрзаходів та забезпечення досягнення цілей санкційної політики.

Подальші дослідження в цьому напрямі можуть бути присвячені розгляду практичних кейсів поведінки різних видів підсанкційних об'єктів у відповідь на міжнародні санкції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рубашенко М., Климосюк А. Перспектива криміналізації порушення законодавства про санкції в Україні. *Науковий вісник НДІ проблем досудового розслідування*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.61417/2786-7900.2024.3.6>
2. Bapat N. A., Kwon B. R. When Are Sanctions Effective? A Bargaining and Enforcement Framework. *International Organization*. 2015. Vol. 69(1). P. 131–162. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818-314000290>
3. Becker G. S. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76(2). P. 169–217. URL: <http://jstor.org/stable/1830482> (дата звернення: 29.01.2026).
4. Early B. R. Making sanctions work: promoting compliance, punishing violations, and discouraging sanctions busting. *Research handbook on economic sanctions* / ed. by P.A.G. van Bergeijk. Cheltenham, 2021. P. 167–186.
5. Early B. R., Peterson T. M. Does punishing sanctions busters work? Sanctions enforcement and U.S. trade with sanctioned states. *Political Research Quarterly*. 2022. Vol. 75(3). P. 782–796. DOI: <https://doi.org/10.1177/10659129211-025620>
6. Giumelli F. A comprehensive approach to sanctions effectiveness: lessons learned from sanctions on russia. *European Journal on Criminal*

Policy and Research. 2024. Vol. 30. P. 211–228. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10610-024-09585-x>

7. Gottschalk P. How convenient is deviance to circumvent and evasion sanctions against russia? The case of alleged economic crime in a Norwegian seafood company. *Journal of Economic Criminology*. 2024. Vol. 3. Article 100045. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100045>

8. Gutmann J., Neuenkirch M., Neumeier F. Do China and russia undermine Western sanctions? Evidence from DiD and event study estimation. *Review of International Economics*. 2024. Vol. 32(1). P. 132–160. DOI: <https://doi.org/10.1111/roie.12716>

9. Hastings J. V. North Korean trade network adaptation strategies under sanctions: implications for denuclearization. *Asia and the Global Economy*. 2022. Vol. 2. Article 100031. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.aglobe.2022.100031>

10. Mertens C. Carrots as sticks: how effective are foreign aid suspensions and economic sanctions? *International Studies Quarterly*. 2024. Vol. 68. DOI: <https://doi.org/10.1093/isq/sqae016>

11. Walterskirchen J., Mangott G., Wend C. Sanction dynamics in the cases of North Korea, Iran, and russia. Cham : Springer, 2022. 89 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-17397-4>

REFERENCES

1. Rubashchenko M., Klymosyuk, A. (2024), “Perspective of criminalization violations of the legislation on sanctions in Ukraine”, *Scientific Bulletin of the Research Institute of Pre-Judicial Investigation Problems*, vol. 1. DOI: <https://doi.org/10.61417/2786-7900.2024.3.6>

2. Bapat N. A. and Kwon B. R. (2015), “When are sanctions effective? A bargaining and enforcement framework”, *International Organization*, vol. 69, no. 1, pp. 131–162. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818314000290>

3. Becker G. S. (1968), “Crime and punishment: An economic approach”, *Journal of Political Economy*, vol 76, no. 2, pp. 169–217. Available at: <http://www.jstor.org/stable/1830482> (Accessed 29 January 2026).

4. Early B. R. (2021), “Making sanctions work: promoting compliance, punishing violations,

and discouraging sanctions busting”, In P. A. G. van Bergeijk (Ed.). *Research handbook on economic sanctions*. Edward Elgar, Cheltenham, UK, pp. 167–186.

5. Early B. R., and Peterson, T. M. (2022), “Does punishing sanctions busters work? Sanctions enforcement and U.S. trade with sanctioned states”, *Political Research Quarterly*, vol. 75, no. 3, pp. 782–796. DOI: <https://doi.org/10.1177/10659129211025620>

6. Giumelli F. (2024), “A comprehensive approach to sanctions effectiveness: lessons learned from sanctions on russia”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 30, pp. 211–228. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10610-024-09585-x>

7. Gottschalk P. (2024), “How convenient is deviance to circumvent and evasion sanctions against russia? The case of alleged economic crime in a Norwegian seafood company”, *Journal of Economic Criminology*, vol. 3, Article 100045. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100045>

8. Gutmann J., Neuenkirch, M., and Neumeier, F. (2024), “Do China and russia undermine Western sanctions? Evidence from DiD and event study estimation”, *Review of International Economics*, vol. 32, no. 1, pp. 132–160. DOI: <https://doi.org/10.1111/roie.12716>

9. Hastings J. V. (2022), “North Korean trade network adaptation strategies under sanctions: implications for denuclearization”, *Asia and the Global Economy*, vol. 2, Article 100031. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.aglobe.2022.100031>

10. Mertens C. (2024), “Carrots as sticks: How effective are foreign aid suspensions and economic sanctions?”, *International Studies Quarterly*, vol. 68, Article sqae016. DOI: <https://doi.org/10.1093/isq/sqae016>

11. Walterskirchen J., Mangott G. and Wend C. (2022), *Sanction dynamics in the cases of North Korea, Iran, and russia*. Springer, Cham, Switzerland. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-17397-4>

Дата надходження статті: 02.02.2026

Дата прийняття статті: 03.03.2026

Дата публікації статті: 30.03.2026